

УДК 378.046-021:373

**ОСОБЛИВОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ І ФОРМ РОБОТИ
З УЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ТА ВИХОВАТЕЛЯМИ ГПД І ДНЗ
У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Барило О. А.

У статті автором розглядається проблема модернізації змісту і форм роботи з учителями початкової школи, вихователями ДНЗ і ГПД у процесі діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти з урахуванням сучасних педагогічних інновацій. Тезисно розкрито сутність найактуальніших підходів у роботі сучасних освітян науково-педагогічної галузі (синергетичний, технологічний, ергономічний та ін.) та їх вплив на практичну роботу зі слухачами курсів підвищення кваліфікації освітян; здійснено аналіз упровадження в освіту дорослих таких нововведень, як лекція-візуалізація, лекція удвох, віртуальна педагогічна практика, застосування інтерактивних прийомів у роботі з учителями; проаналізовано частину результатів застосування тематичних семінарів для вчителів ПШ та вихователів ДНЗ. Автором статті також вказано перспективні напрямки роботи у розглядуваній проблемі.

Ключові слова: початкова школа, післядипломна освіта, модернізація вищої освіти, інновації у вищій школі.

В статье автор рассматривает проблему модернизации содержания и форм работы с учителями начальной школы, воспитателями ДУЗ и ГПД в процессе деятельности в системе последипломного педагогического образования с учетом современных педагогических инноваций. Описаны самые актуальные подходы в работе современных педагогических работников научно-образовательной сферы; произведен анализ внедрения в образование взрослых таких нововведений, как лекция-визуализация, лекция вдвоем, виртуальная педагогическая практика, использование интерактивных приемов в работе с учителями. Указаны перспективные направления работы в рассматриваемой проблеме.

Ключевые слова: начальная школа, последипломное образование, модернизация высшего образования, инновации в высшей школе.

In the article the author considers the problem of modernization of the content and forms of work with primary school teachers, educators of the DCC and PEI in the system of postgraduate pedagogical education, taking into account modern pedagogical innovations.

It briefly discovers the essence of the most relevant approaches in the work of modern educators of the scientific and educational branch (synergetic, technological, ergonomic, etc.) and their influence on practical work with the students of the courses for the improvement of the qualifications of educators; it analyzes the introduction of innovations such as lecture visualization, lecture by two, virtual pedagogical practice, application of interactive methods into adult education; it has analyzed a part of the results of using thematic seminars for the teachers of the primary school and educators of PEI. The perspective directions of work in the considered problem are pointed out by the author of the article.

Key words: primary school, postgraduate education, modernization of higher education, innovations in higher education.

Обґрунтування наукової проблеми. Активні перетворення у сфері освіти як одній з провідних ланок у процесі розвитку української культури є природним відображенням державотворчих процесів. Протягом останніх десятиліть вони особливо пов'язані зі змінами освітнього законодавства, зумовленими євроінтеграційними процесами. Досвід теоретиків і практиків, що працюють у галузі освіти ще з радянських часів, а також результати науково-практичних досягнень періоду самостійності України дає можливість сьогодні визначати важливі й актуальні

проблеми, вирішення яких покладено на сучасних представників педагогічної галузі. Особливої уваги вимагає сьогодні напрямок роботи з перепідготовки та вдосконалення професійних знань і педагогічної компетентності викладачів вищої школи, зокрема різні аспекти роботи з працівниками ДНЗ і ЗНЗ.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі питання щодо нововведень у систему роботи післядипломної освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття висвітлені в публікаціях Г. О. Нестеренко, Ю. С. Присяжнюк (загальні питання використання інноваційних технологій у післядипломній педагогічній освіті на зразках інтерактивних технологій, кейс-методу та ін.), в дисертаційних дослідженнях Н. М. Котельникової (вивчення системи роботи післядипломної освіти в Китаї) та ін.

Та, враховуючи важливі завдання, поставлені перед освітянами в проекті програми національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 рр., особливої уваги вимагає сьогодні робота з викладачами інститутів післядипломної педагогічної освіти, вихователями ДНЗ, ГПД та вчителями початкової школи, оскільки результати багатьох психолого-педагогічних наукових досліджень минулого свідчать, що основою для розвитку якісних характеристик особистості та формування моделей мислення і стійкості свідомості є дошкільний та молодший шкільний вік.

Мета статті. Враховуючи досвід роботи в системі післядипломної освіти (2005–2014), метою публікації стало розглянути оновлення змісту і форм роботи з учителями початкової школи, вихователями ГПД та ДНЗ у процесі організації та здійснення навчально-виховної діяльності шляхом застосування прийомів інтерактивних освітніх технологій та педагогічних інновацій.

Виклад основного матеріалу. Так, враховуючи освітні реалії сучасності, варто наголосити на існуванні різних підходів до вивчення педагогічної дійсності: синергетичний, системний, технологічний, культурологічний, глобальний, – трактування і застосування яких усе частіше зустрічається на сторінках науково-педагогічної літератури.

У межах синергетичного підходу до освіти наявні можливості розробки варіативних моделей навчально-виховного процесу та змісту й обсягу отримуваної інформації в ході вивчення окремої теми або на основі застосування різних способів освоєння світу (через мистецтво, філософію, науку, літературну творчість тощо) [6]. У зв'язку з цим набуває важливості інтеграція міждисциплінарних знань у змістовому компоненті освітнього процесу в закладах післядипломної освіти.

Поряд з цим системний підхід базується на вивченні педагогічної дійсності шляхом здійснення системного аналізу педагогічних явищ та фактів.

Технологічний підхід дозволяє розглянути всю систему роботи освітнього закладу або окремої групи в межах однієї технології. У контексті даного підходу організація всієї навчально-виховної діяльності будується на принципах однієї конкретно заданої технології. Протягом останніх 15 років українськими освітянами накопичено ґрунтовний досвід застосування інноваційних технологій на основі кращих зарубіжних і вітчизняних авторських методик.

У процесі оновлення форм і підбору та структурування змісту навчально-виховної діяльності в закладах дошкільної та початкової освіти різних форм власності найбільше використовуваними стали сьогодні елементи технологій М. Монтесорі, П. Петерсона, Р. Штайнера, С. Френе, Ж.-О. Декролі, В. Біблера, О. Ніла, Л. Занкова, Ельконіна-Давидова, М. Зайцева, Г. Домана, Г. Альтшуллера, М. Єфименка [2]. У ході опитування вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи, котрі проходять навчання на курсах підвищення кваліфікації і працюють в закладах державної форми власності Чернігівської області, а також вивчення опису їх практичного досвіду, висвітлюваного ними у випускних творчих роботах, з'ясувалось, що найбільш поширеними є елементи технології М. Монтесорі й інтерактивних технологій. На це також вказали результати проведення аудиторних занять з педагогами вказаної категорії у формі конференції з обміну досвідом, де освітяни могли вільно висловитись, поділитись своїми досягненнями, поставити питання з проблемних моментів, обговорити їх, отримати практичні поради щодо вдосконалення якості організації роботи з дітьми.

Однією з модернізованих форм роботи (у контексті технологічного підходу) безпосередньо у вищій школі в системі роботи зі слухачами курсів підвищення

кваліфікації є проведення таких модернізованих аудиторних занять, як "лекція вдвох" або "лекція-візуалізація".

Лекція, під час якої навчально-виховну роботу організують 2 викладачі, є одним із нововведень у вищій освіті. Досвід цієї форми роботи частково розкрито у праці російських педагогів А. Соловйової, С. Мухіної, які з 1974 року конструювали і практикували таку форму лекційного заняття [5], цими ж технологіями користуються і волонтери Корпусу Миру США, котрі проводять заняття в освітніх закладах України, зокрема зі студентами філологічних спеціальностей в ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка.

Досвід проведення лекції двома викладачами у ході роботи з вихователями ДНЗ на тему "Охорона безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку" дає підстави стверджувати, що така форма роботи додає вихователям ДНЗ нових знань сучасної теорії й активізує їх пізнавальну діяльність. Основним підходом у оновленні змістового компонента організації таких занять є поєднання навчально-виховної інформації альтернативного змісту. Частина інформації, котра подається слухачам курсів підвищення кваліфікації, ґрунтується на основі сучасної законодавчої бази, зокрема Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція). Подаються орієнтири планування роботи з теми за 5 основними напрямками в контексті сучасних наукових знань і погляду на людину як біо-енерго-інформаційну систему, розбираються в інтерактивному режимі складники здоров'я з акцентом на психічне здоров'я (оскільки лише здоровий вихователь може здійснити відповідну організацію діяльності з дітьми), до цього додається інформація щодо елементів ведичних знань у напрямку формування здорового способу життя у дітей та дорослих (їх батьків і педагогічних працівників).

Організація одноденного науково-практичного регіонального семінару (Чернігів, 2013) на тему "Особливості модернізації дошкільної та початкової освіти Чернігівщини" з метою виявлення та розповсюдження новаторських ідей щодо роботи в ДНЗ та початкових класах ЗНЗ також свідчить про інтеграцію змісту роботи з дітьми в ДНЗ. Зокрема, робота з дітьми з "Бєбі-йоги", на яких забезпечується підтримка фізичного здоров'я дітей, профілактикою захворювань, пов'язаних із застійними процесами в організмі.

У ході організації роботи з дорослими, навчально-виховний процес з якими традиційно регламентований 2 академічними годинами, на заняттях з вихователями ДНЗ та вчителями початкової школи доцільним також є використання рухливих або ігрових дидактичних вправ. Ураховуючи вимоги ергономічного підходу [4], такими ігровими вправи виступають: 3–5-хвилинні ігрові вправи "Гість", "Стоніжка", "Змійка", "Зграя птахів" та інші, які проводяться безпосередньо зі слухачами, котрі після проходження курсів підвищення кваліфікації педагога можуть самостійно використовувати у щоденній роботі з дітьми. Застосування таких хвилинок сприяє встановленню позитивного емоційного настрою в групі, заповнює час кризи уваги, що є профілактикою переобтяження роботи мозку під час інтелектуальної діяльності освітан. У профілактичних групах (групи слухачів, котрі суміщають навчально-виховний процес із проходженням оздоровлення в санаторії-профілакторії) такі хвилинки є обов'язковими. Оскільки в ході професійної діяльності вихователі ДНЗ постійно застосовують ігрові види діяльності, а вчителі початкової школи постійно застосовують фізкультхвилинки під час уроків, тому в звичайних групах таким чином підтримується природний стан педагогів, яким важко висидіти 2 академічні години, згідно з принципом природовідповідності в освіті дорослих.

Застосування активних форм роботи у ході аудиторних занять (лекцій, практичних і семінарських) на тему "Формування соціально-комунікативної компетенції дітей дошкільного віку", "Теорія вільного виховання: історія, теорія, сучасний стан, перспективи" та ін. розглядається зв'язок психолого-педагогічної теорії і практики шляхом поєднання традиційних і активних форм роботи – розповідь, робота в парах, робота в групах. Оновлення організаційних активних форм роботи здійснюється на основі творчого застосування активних форми роботи у вищій школі, запропонованих Н. Білоусовою [1].

У контексті технологічного підходу проводяться заняття з теми "Педагогічне спілкування – ефективний спосіб взаємодії" та ін., а також здійснюється організація проходження педагогічної практики слухачами курсів підвищення кваліфікації.

Так, наприклад, лекція "Педагогічне спілкування – ефективний спосіб взаємодії" будується на основі ідеї проведення лекції-візуалізації з поєднанням різних технологічних прийомів. Така лекція будується за структурою класичної лекції (тема, план з основними питаннями, основний матеріал), розгляд основних питань проводиться за допомогою застосування сучасної медіатехніки в відеопрезентації.

Однією з оновлених форм роботи зі слухачами вказаного профілю є організація та проведення аудиторних занять з "віртуальної педагогічної практики". Такі заняття дозволяють більш раціонально розподіляти час,

Лекції-візуалізації і "віртуальна педагогічна практика" забезпечують можливість для здійснення дослідження з удосконалення та підвищення рівнів таких видів свідомості освітян, як національна і мовна, оскільки робота на таких заняттях забезпечує умови для розвитку культури мовлення та стимулює до вдосконалення мовної свідомості.

Освітні об'єкти і явища як культурні феномени розглядають прихильники культурологічного і глобального підходу, котрі досліджують окремі педагогічні проблеми в загальнокультурному контексті [7]. У нашому випадку фрагменти застосування такого підходу зумовлюються відбором змісту до матеріалів лекційних, практичних і семінарських занять.

Перебуваючи на курсах підвищення кваліфікації, вихователі ДНЗ та вчителі початкових класів індивідуально готують випускні (творчі) роботи на різну тематику переважно методичного спрямування. Під час роботи на аудиторних навчально-виховних заняттях педагоги отримують інформацію з різних тем. Узагальнення та усвідомлення цієї інформації забезпечує розширення і поглиблення знань з історико-педагогічного, психологічного та філософського підґрунтя сучасної педагогічної діяльності. Тому у ході підготовки теоретичних частин робіт педагоги-практики, особливо передпенсійного віку, вчать самостійно користуватись сучасними ТЗН, мережею Інтернет, коректно оформлювати посилання на використані джерела. Ознайомлюючись із досягненнями безпосередньо українських науковців та кращих педагогів-практиків, вчителі та вихователі отримують можливість для формування національної свідомості та підвищення її рівня. Це дуже важливо в сучасному колі освітян, оскільки за класичним універсальним педагогічним принципом, що міститься у вислові "тільки творчий педагог може виховати творчу особистість", організовується і робота в системі освіти дорослих "тільки національно свідомою особистістю може виховати національно свідому особистість". Цьому сприяють робота слухачів курсів підвищення кваліфікації на заняттях з тем: "Концептуальні основи сучасних напрямків виховання", "Педагогічне спілкування як ефективний засіб взаємодії" та ін.

Зокрема, у ході вивчення теми "Концептуальні основи сучасних напрямків виховання" вчителі ознайомлюються з історико-педагогічними фактами та явищами, взаємозв'язком психологічних і педагогічних теорій та вчень, завдяки чому поглиблюють свої професійні знання та розширюють світогляд у взаємозв'язку із сучасним розвитком науково-педагогічної сфери у галузі освіти.

Застосування різних форм і змісту роботи в системі післядипломної освіти зумовлено сьогодні існуванням різних підходів до аналізу результатів практичної діяльності та науково-теоретичного вивчення системи роботи з дорослими. У практичній діяльності сучасних працівників освіти, особливо у дослідницькій діяльності, ці підходи зазвичай застосовуються комбіновано, оскільки розмаїття інновацій у сучасному просторі педагогічного інструментарію (дидактичні технології, засоби, методи, прийоми та ін.) забезпечує джерельну базу для вільного вибору педагогами зручних і найбільш ефективних. Особливо це спостерігається у педагогічній практиці освітян державних форм власності.

Перспективними напрямками для подальшого оновлення форм та змісту роботи з учителями початкової школи, вихователями ДНЗ і ГПД у системі післядипломної освіти є: використання активних форм роботи у ході аудиторних навчальних занять; подальша робота з використанням такої форми роботи, як ведення навчального заняття двома викладачами; проходження "віртуальної педагогічної практики", застосування лекцій-візуалізацій та ін.

Література

1. Білоусова Н. М. Використання активних форм навчання студентів під час лекцій / Н. М. Білоусова // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2005. – № 3. – С. 140–142.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. М. Дичківська. – 2-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
3. Імплементация сучасних технологій навчання у навчальний процес : матеріали статей міжнародної наукової конференції (Київ, 17–18 березня 2015 р.). – К. : НУХТ, 2015. – 471 с.
4. Карапузова Н. Д. Основи педагогічної ергономіки : навч. посіб. / Н. Д. Карапузова, Є. А. Зімниця, В. М. Помагайбо. – К. : Академвидав, 2012. – 192 с.
5. Мухіна С. А. Современные инновационные технологии обучения / С. А. Мухіна, А. А. Соловьева. – М. : ГОЭТАР-медиа, 2008. – 360 с.
6. Синергетичний підхід і системний аналіз у сучасній освіті. Інтегративний тип пізнання // Кнодель Л. В. Педагогіка вищої школи : посіб. для магістрів / Л. В. Кнодель. – К. : Вид. Паливода А. В., 2008. – С. 37–41.
7. Лупак Н. М. Концепція діалогу культур у сучасній системі освіти / Н. М. Лупак // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 5 "Педагогічні науки: реалії та перспективи" / за ред. В. П. Сергієнка. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 22 : збірник наукових праць – С. 246–251.